

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Końcowy raport ewaluacyjny **projektu „Lepsze praktyki dla nauczycieli kształcenia zawodowego”** POKL.03.04.03-00-316/12

I. Wstęp

Istotą projektu jest opracowanie i wdrożenie programów praktycznego doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu w przyjętych w projekcie zawodach.

Zapisy projektu stanowią formalną i merytoryczną podstawę podejmowanych przez realizatorów projektu działań.

Zgodnie z ustaleniami określonymi w dokumentacji konkursowej w tym projekcie chodzi o przekazanie aktualnej wiedzy z zakresu technologii, oprzyrządowania technicznego, rozwiązań organizacyjnych i doświadczenia w warunkach środowiska pracy, w branżach na potrzeby których prowadzone jest kształcenie. Uszczegółowieniem tego założenia i sposobu opracowania i wdrożenia programów praktycznego doskonalenia nauczycieli / instruktorów był wymóg współpracy ze szkołami zawodowymi oraz przedsiębiorstwami w tym zakresie.

Punktem odniesienia oceny podejmowanych w projekcie działań są określone we wniosku problemy do rozwiązania przez projekt oraz wynikające z nich cele - przytoczone poniżej.

Zdiagnozowane problemy:

1. Nieaktualne, nie powiązane z realiami rynku pracy, kwalifikacje nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu wybranych zawodów przemysłowych (budowlanych i sanitarnych, elektrycznych; i energetycznych oraz mechanicznych) oraz hotelarstwa, skutkujące słabym dopasowaniem kwalifikacji absolwentów szkół zawodowych do potrzeb przedsiębiorstw
2. Niewielka współpraca między szkołami zawodowymi a przedsiębiorstwami w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli przedmiotów zawodowych;
3. Brak modelowych programów praktyk / staży dla nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu w wybranych branżach.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Przyjęte cele:

Cel główny

Wyższe kompetencje zawodowe 305 nauczycieli przedmiotów zawodowych kształcących w 3 zawodach przemysłowych (budowlano-sanitarnych, elektryczno-energetycznych, mechanicznych) oraz w hotelarstwie w wyniku opracowania we współpracy ze szkołami zawodowymi i przedsiębiorstwami i pilotażowego wdrożenia programów doskonalenia w formie praktyk / staży w przedsiębiorstwach, a także upowszechnienia tych programów w krajowej sieci szkół zawodowych, w okresie 01.03.2013 – 31.08.2015.

Cele szczegółowe

1. Lepsza korelacja pomiędzy oczekiwaniami pracodawców z 3 branż przemysłowo-budowlanych (budowlano-sanitarnych, elektryczno-energetycznych, mechanicznych) oraz hotelarskiej a systemem kształcenia zawodowego w szkołach zawodowych dzięki wspólnemu wypracowaniu programów praktyk / staży nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu tych zawodów w okresie 01.03.2013 – 31.07.2015.
2. Wiedza i umiejętności 305 nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu dostosowane do standardów obowiązujących w przedsiębiorstwach działających w 3 branżach przemysłowo-budowlanych (budowlano-sanitarnych, elektryczno-energetycznych, mechanicznych) oraz hotelarstwie dzięki realizacji praktyk / staży oraz weryfikacji wypracowanych programów praktyk / staży w okresie 01.06.2013 – 31.07.2015.
3. Większa dostępność programów praktyk / staży dzięki upowszechnieniu bezpośrednio, w formie informatora i w Internecie 4 zweryfikowanych w projekcie programów praktyk / staży w okresie 01.06.2015 – 31.08.2015.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

II. Metodologia badań ewaluacyjnych

Podjęte badania ewaluacyjne miały sprawdzić, czy przyjęte do realizacji problemy i wynikające z nich cele są właściwe oraz czy sposób ich osiągnięcia poprawny.

Ocenie poddano jakość opracowanego w projekcie programu staży dla nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu, kształcących w kierunkach przemysłowych na obszarze całego kraju, a także sposób jego wdrożenia, czyli - na ile staż był skuteczny i przydatny.

Przy ocenie programu praktyk / staży uwzględniono standardowe elementy osiągnięć edukacyjnych uczestników praktyk / staży: przyrost wiedzy, zachowania, potrzeby, cele, reakcje uczestników i efekty kształcenia, jako informację zwrotną.

Prowadzone w projekcie badania ewaluacyjne miały ustalić, czy podejmowane w projekcie działania są skuteczne (realizowane zadania osiągają zakładane cele), efektywne (zasoby przetwarzane są w bezpośrednie produkty i rezultaty), użyteczne (problemy grup docelowych są rozwiązywane, ich potrzeby zaspokajane, a wytworzone produkty wykorzystywane).

Badania zostały przeprowadzone w okresie od 1.07.2013 r. do 31.07.2015 r., stosując odpowiednie metody i techniki badań społecznych.

W ramach analizy danych wtórnych przestudiowano:

- Wniosek o dofinansowanie projektu pn. „Lepsze praktyki dla nauczycieli kształcenia zawodowego” (wersja zatwierdzona w umowie o dofinansowanie z 2013r. oraz wersja zmodyfikowana w 2015r.);
- Programy praktyk / staży dla nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu kształcących w kierunkach budowlano-sanitarnych, elektryczno-energetycznych i mechanicznych, Opole 2013; program praktyk w branży hotelarskiej opracowany w ramach projektu „Doskonalenie nauczycieli zawodów usługowych” realizowanego równolegle przez beneficjenta.

W badaniu zastosowano dobór całkowity, tj. badaniu poddano wszystkich respondentów – odbywających praktyki / staże nauczycieli przedmiotów zawodowych oraz ich opiekunów praktyk / staży - przy pomocy zestandaryzowanych ankiet.

Podczas badania wykorzystano kwestionariusze-ankiety, sporządzone odrębnie dla nauczycieli oraz dla ich opiekunów. Respondenci - uczestnicy projektu, samodzielnie udzielali odpowiedzi na pytania zawarte w narzędziu badawczym.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

III. Analiza realizacji założeń projektowych

Badanie ewaluacyjne ma na celu stwierdzenie, czy realizacja projektu spowodowała osiągnięcie założonych celów projektowych. Szczegółowa analiza ocen i opinii beneficjentów i beneficjentek oraz opiekunów i opiekunek praktyk pozwala na wykorzystanie doświadczeń niniejszej realizacji w planowaniu dalszych działań na rzecz podnoszenia jakości edukacji zawodowej w Polsce.

Weryfikacji zostało poddane wykonanie założonych produktów projektu:

1. opracowanie 3 programów praktyk – w branży budowlano-sanitarnej, elektro-energetycznej i mechanicznej - skonstruowanych w 2013 roku i zmodyfikowanych zgodnie ze wskazaniem z pilotażowego wdrażania w 2015 roku;
2. opracowanie dokumentacji bieżącej projektu: formularzy, regulaminów, harmonogramów;
3. opracowanie i dystrybucja materiałów promocyjnych i informacyjnych (plakaty, ulotki, zestawy dla beneficjenta);
4. przeprowadzenie 3 seminariów wymiany doświadczeń oraz 3 konferencji upowszechniających;
5. opracowanie, wydruk i dystrybucja informatorów projektowych do szkół kształcenia zawodowego oraz wybranych interesariuszy projektu (1470);

Powyższe zostało zweryfikowane na podstawie dokumentacji rzeczowo-finansowej oraz wywiadu z zespołem zarządzającym projektem.

Analizie zostało poddane także osiągnięcie celu głównego i celów szczegółowych projektu poprzez realizację wskaźników:

Liczba nauczycieli kształcenia zawodowego i instruktorów praktycznej nauki zawodu, którzy uczestniczyli w trwających co najmniej dwa tygodnie stażach i praktykach w przedsiębiorstwach w ramach projektu – 306 (w tym 171K)

Liczba przedsiębiorstw, w których odbyły się praktyki – 27

Liczba NPZ, którzy w drodze testów potwierdzili nabycie nowej wiedzy branżowej – 305 (w tym 170K)

Liczba szkół zawodowych, które nawiązały współpracę z przedsiębiorstwami i uczestniczyły w procesie wypracowywania programów – 9 szkół.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Liczba przedsiębiorstw, które nawiązały współpracę ze szkołami zawodowymi i uczestniczyły w procesie wypracowywania programów – 9 przedsiębiorstw.

Liczba nauczycieli przedmiotów zawodowych, u których w drodze testu stwierdzono nabycie praktycznych umiejętności w 90% - 305 osób (w tym 170K).

Powyższe zostało zweryfikowane na podstawie dokumentacji rzeczowej:

- 1) dokumentacji realizacji praktyk – tj. umowy pomiędzy realizatorem projektu a beneficjentem, dziennika praktyk, testu kompetencji przed i po szkoleniu oraz ankiety ewaluacyjnej;
- 2) porozumienia zawarte przez realizatora projektu ze szkołami i przedsiębiorstwami;

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

IV. Wyniki badań ewaluacyjnych

Celem prowadzonych badań było zbadanie efektów wdrażania opracowanych *programów praktyk / staży* dla nauczycieli przedmiotów zawodowych i instruktorów praktycznej nauki zawodu, kształcących w kierunkach przemysłowych, ich skuteczności i przydatności, a także otrzymanie informacji o brakach lub błędach programów i przebiegu praktyk / staży.

A. Ocena dostosowania programu praktyk / staży do potrzeb i możliwości nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Czy uważa Pan/i, że w programie praktyk / staży zaplanowano odpowiedni zakres przewidzianych do wykonania czynności, zadań, poleceń?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

*Czy w programie praktyk / staży są zadania, polecenia, instrukcje niemożliwe, lub trudne do zrealizowania?

NIE TAK , napisz jakie i dlaczego?

.....

*Czy w programie praktyk / staży nie są ujęte jakieś zadania, polecenia, instrukcje, a wg Pana/i są ważne i potrzebne. Jeśli tak, proszę napisać jakie i dlaczego ?

NIE TAK, napisz jakie i dlaczego?

.....

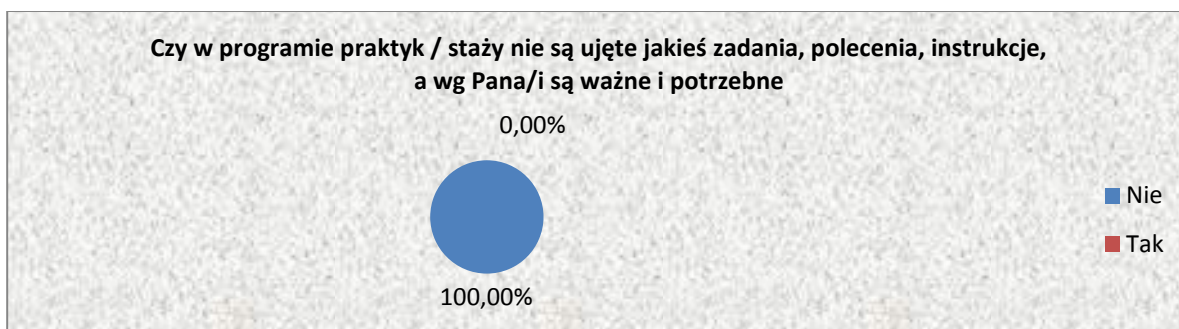
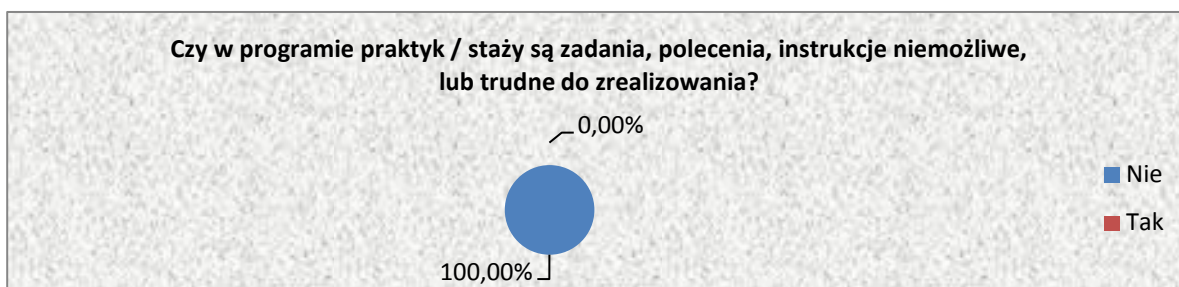
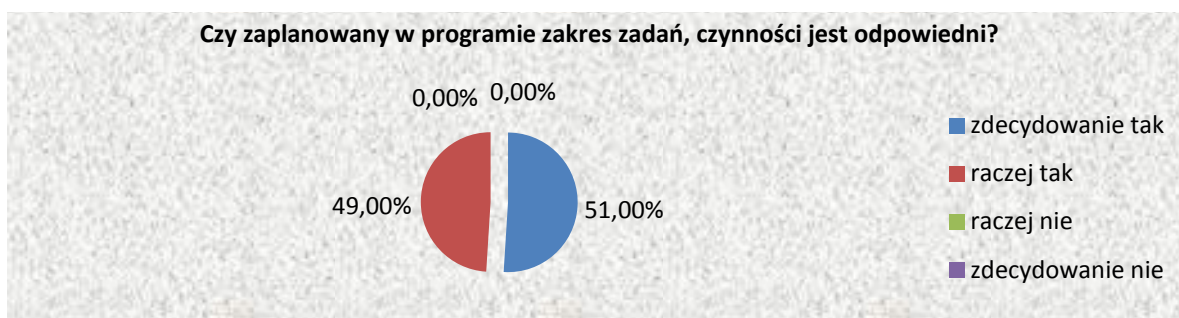
*Czy wg Pana/i realizacja przyjętego programu praktyk dobrze zaspokaja potrzeby i oczekiwania nauczycieli przedmiotów zawodowych/instruktorów praktycznej nauki zawodu?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

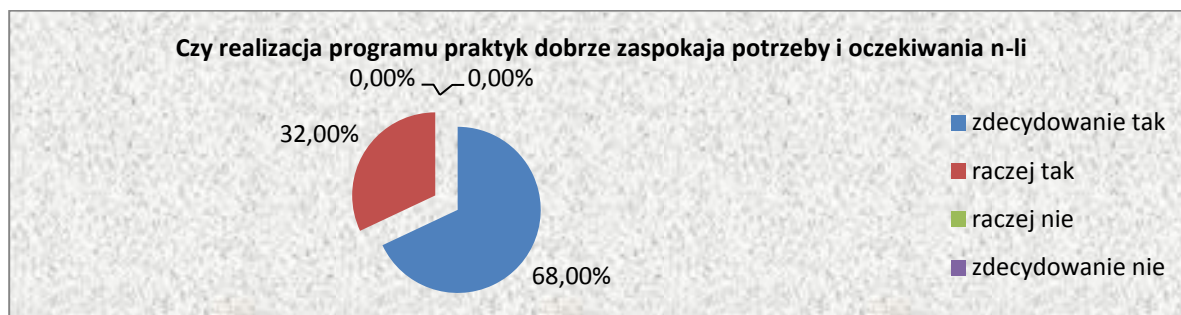
Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki badań

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wnioski z badań

Przeprowadzone badania potwierdzają, że przygotowane w ramach projektu programy praktyk / staży są dostosowane do potrzeb i możliwości nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu. Na podstawie uzyskanych odpowiedzi od nauczycieli można również stwierdzić, że programy praktyk zawierają odpowiedni zakres przewidzianych do wykonania czynności, zadań, poleceń. Tak twierdzą wszyscy uczestnicy praktyk / staży - około połowa zdecydowanie, a druga połowa w stopniu wystarczającym.

Zadania, polecenia, instrukcje zawarte w programie praktyk / staży nie były niemożliwe lub trudne do zrealizowania dla kogokolwiek z uczestników praktyk / staży.

Pytanie kierowane do uczestników praktyk / staży, czy w programie praktyk / staży brakuje jakichś zadań, poleceń, instrukcji, które wg nich są ważne i potrzebne, nie przyniosło odpowiedzi wskazujących na takie braki.

Wszyscy odpowiedzieli, że program praktyk / staży, w którym uczestniczyli odpowiada na ich oczekiwania (potrzeby) związane z udziałem w projekcie.

68% uczestniczących w projekcie nauczycieli stwierdziło, iż program stażu w stopniu bardzo wysokim zaspokoił ich oczekiwania i potrzeby. 32% respondentów oceniło, iż program stażu zaspokoił ich potrzeby i oczekiwania w dobrym stopniu.

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec opiekunów nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Czy w programie praktyk / staży są zadania, polecenia, instrukcje niemożliwe, lub trudne do zrealizowania?

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

NIE TAK, napisz jakie i dlaczego?

.....

*Czy w programie praktyk / staży nie są ujęte jakieś zadania, polecenia, instrukcje, a wg Pana/i są ważne i potrzebne. Jeśli tak, proszę napisać jakie i dlaczego ?

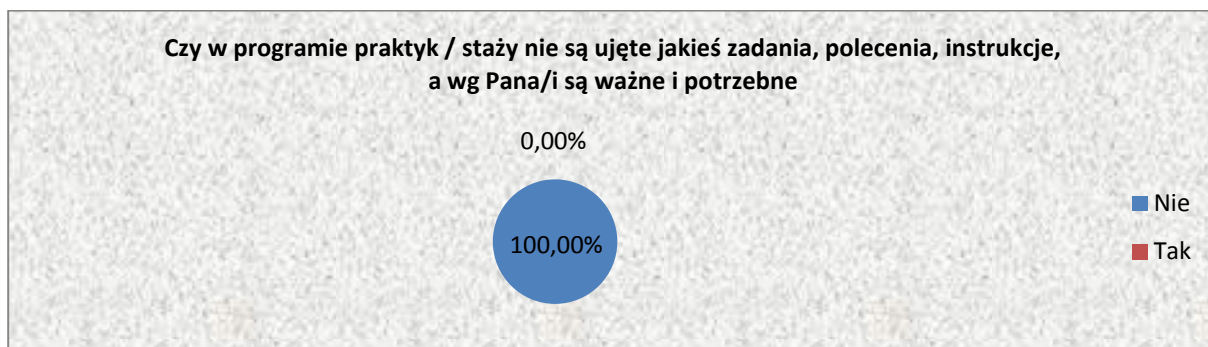
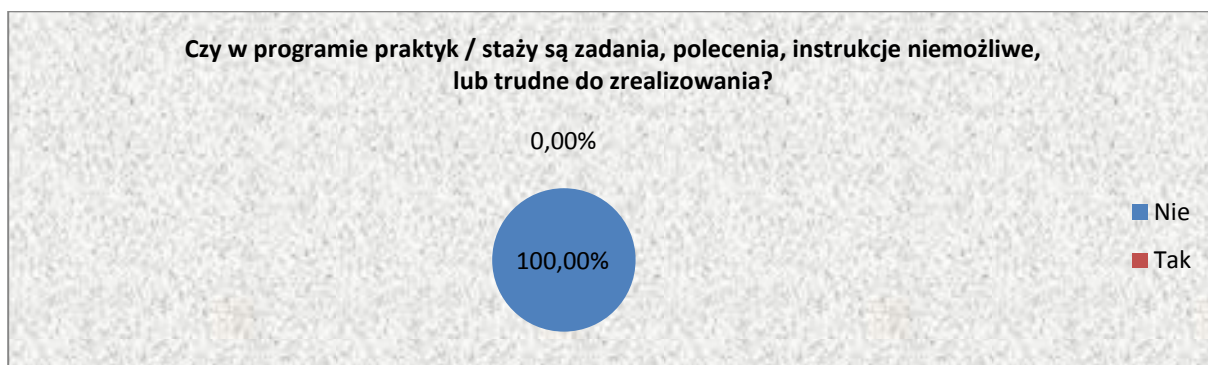
NIE TAK, napisz jakie i dlaczego?

.....

*Czy wg Pana/i realizacja przyjętego programu praktyk dobrze zaspokaja potrzeby i oczekiwania nauczycieli przedmiotów zawodowych/instruktorów praktycznej nauki zawodu?

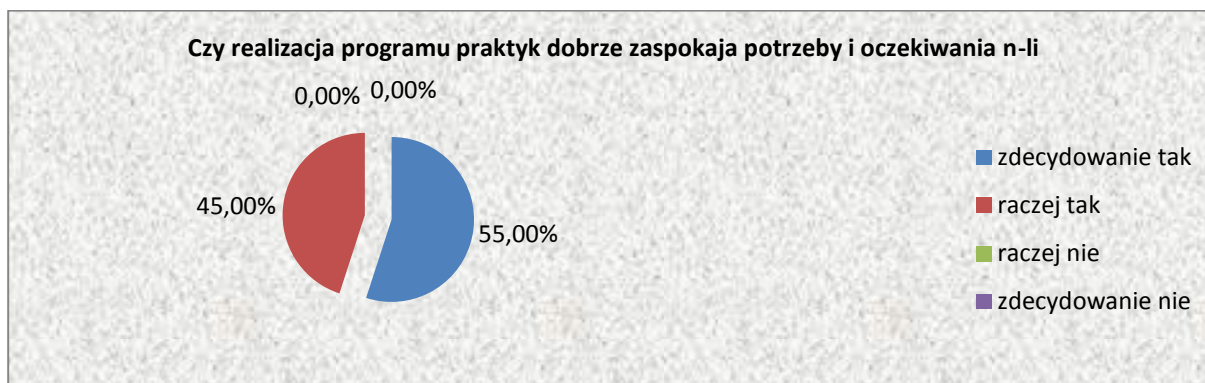
zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

Wyniki badań

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wnioski z badań

O ocenę programów praktyk / staży oprócz nauczycieli poprosiliśmy również ich opiekunów. Przedstawiciele przedsiębiorstw, podobnie jak pozostający pod ich opieką nauczyciele, stwierdzili, że przygotowane w ramach projektu programy praktyk / staży są dostosowane do potrzeb i możliwości nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu, a ich zakres jest odpowiedni.

Opiekunowie nauczycieli jednoznacznie stwierdzili, że programy praktyk zawierają odpowiedni zakres przewidzianych do wykonania czynności, zadań, poleceń.

Podobnie jednomyślni byli opiekunowie praktyk / staży w ocenie stopnia trudności programu. Nikt nie stwierdził, że ujęte w programie praktyk / staży zadania, polecenia, instrukcje były niemożliwe, lub trudne do zrealizowania.

Opiekunów praktyk / staży, zapytaliśmy również o to, czy w programie praktyk / staży nie są ujęte jakieś zadania, polecenia, instrukcje, które wg nich są ważne i potrzebne. Według uzyskanych odpowiedzi przygotowane programy nie mają takich braków.

Wszyscy badani odpowiedzieli, iż program praktyk / staży odpowiada na oczekiwania (potrzeby) nauczycieli.

55% opiekunów nauczycieli stwierdziło, iż program stażu w stopniu bardzo wysokim zaspokaja oczekiwania i potrzeby odbywających praktyki nauczycieli. Pozostałe 45% opiekunów nauczycieli oceniło, iż program stażu zaspokaja te potrzeby i oczekiwania w dobrym stopniu.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

B. Ocena korelacji programu praktyk / staży z potrzebami i oczekiwaniami szkół oraz przedsiębiorstw

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Czy realizacja programu praktyk przyczyni się do poprawy współpracy nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu z przedsiębiorstwami, zgodnie z oczekiwaniami tych przedsiębiorstw?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

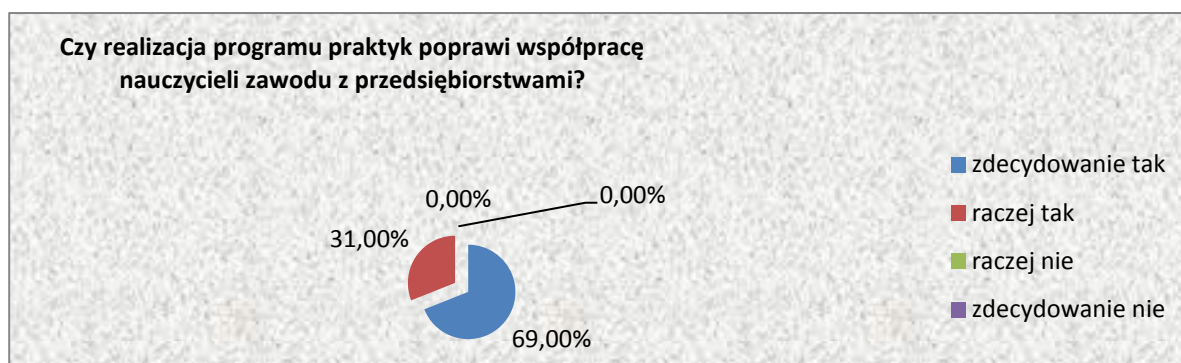
*Czy Pana/i zdaniem cele i zadania praktyk nauczycieli trafnie odpowiadają na potrzeby kadry szkół?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

*Czy, wg Pana/i, realna jest możliwość wykorzystania przez odbywających praktyki / staże nauczycieli wiedzy i materiałów otrzymanych w trakcie praktyki / stażu w pracy z uczniami w szkole?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

Wyniki badań

Czy Pana/i zdaniem cele i zadania praktyk nauczycieli trafnie odpowiadają na potrzeby kadry szkół?

Czy wiedza i materiały z praktyk są do wykorzystania w pracy z uczniami?

Wnioski z badań

Badając powyższą kwestię zapytaliśmy nauczycieli odbywających praktyki, czy realizacja programu praktyk przyczynia się do poprawy współpracy nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu z przedsiębiorstwami, zgodnie z oczekiwaniami tych przedsiębiorstw. Następnie zapytaliśmy, czy cele i zadania praktyk nauczycieli trafnie odpowiadają na potrzeby kadry szkół. Uzyskane odpowiedzi potwierdziły istnienie odpowiedniego związku programu z potrzebami i oczekiwaniami szkół i przedsiębiorstw. Pozytywnych odpowiedzi stwierdzających taki związek udzieliło 100% respondentów. Praktyki nauczycieli mają z założenia doprowadzić do uzyskania przez nauczycieli nowej wiedzy i umiejętności związanych ze zmieniającymi się warunkami funkcjonowania przedsiębiorstw na zmieniającym się rynku pracy. Samo doskonalenie nauczycieli prowadzone jest z myślą o właściwej, adekwatnej do potrzeb rynku pracy edukacji uczniów szkół zawodowych. Dlatego pytaliśmy odbywających praktyki nauczycieli, czy wiedza, umiejętności i materiały uzyskane podczas praktyk będą przydatne i możliwe do wykorzystania w pracy edukacyjnej z uczniami. Wszyscy nauczyciele, uczestnicy praktyk, stwierdzili taką przydatność. Jednak z tych 100% respondentów blisko 1/3 była co do tego bardzo przekonana, a ponad 2/3

dostrzegało taki pozytywny związek w nieco łagodniejszej formie, gdyż zaznaczyli odpowiedź „raczej tak”.

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec opiekunów nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Czy realizacja programu praktyk przyczyni się do poprawy współpracy nauczycieli przedmiotów zawodowych / instruktorów praktycznej nauki zawodu z przedsiębiorstwami, zgodnie z oczekiwaniami tych przedsiębiorstw?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

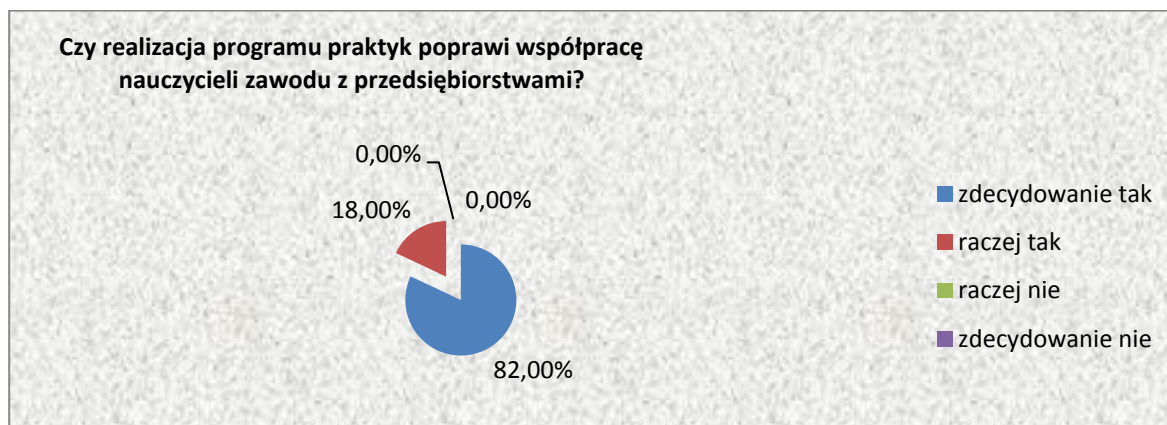
*Czy Pana/i zdaniem cele i zadania praktyk nauczycieli trafnie odpowiadają na potrzeby pracodawców?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

*Czy, wg Pana/i, realna jest możliwość wykorzystania przez odbywających praktyki / staże nauczycieli wiedzy uzyskanej w trakcie praktyki / stażu w pracy z uczniami w szkole?

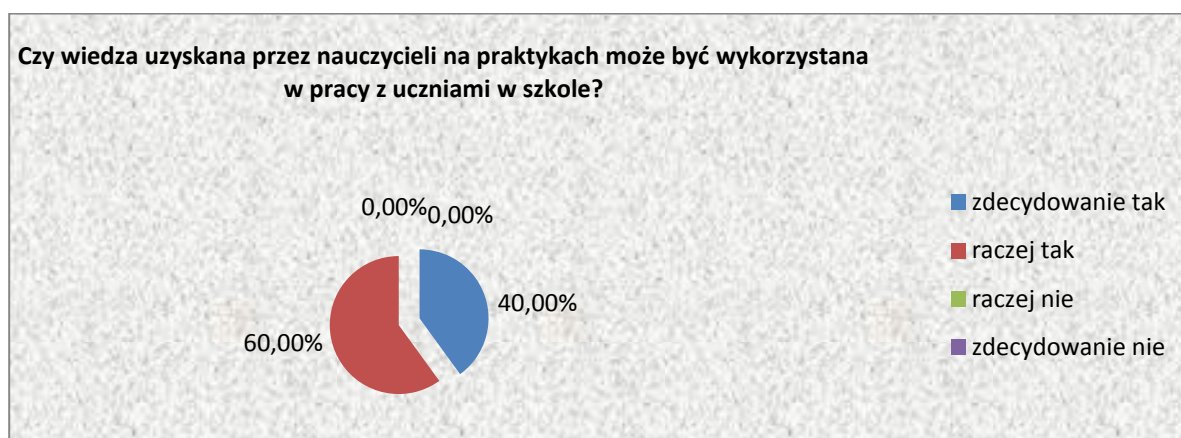
zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

Wyniki badań

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wnioski z badań

Związek programu praktyk / staży z potrzebami i oczekiwaniami szkół i przedsiębiorstw oprócz nauczycieli ocenili również opiekunowie praktyk.

Zapytaliśmy, czy realizacja programu praktyk poprawi współpracę nauczycieli nauki zawodu z przedsiębiorstwami. A następnie zapytaliśmy, czy cele i zadania praktyk nauczycieli trafnie odpowiadają na potrzeby przedsiębiorstw. Uzyskane odpowiedzi potwierdziły istnienie odpowiedniego związku programu z potrzebami i oczekiwaniami przedsiębiorstw. Pozytywnych odpowiedzi stwierdzających taki związek udzieliło 100% respondentów. Z czego aż 82% było co do tego bardzo przekonanych (odpowiedzi „zdecydowanie tak”), a pozostała część (18%) udzieliła pozytywnej odpowiedzi, ale w łagodniejszej formie („raczej tak”).

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Pozytywne powiązanie praktyk, ich celów i zadań, z potrzebami przedsiębiorstw potwierdzili wszyscy opiekunowie praktyk nauczycieli. Mniej więcej połowa stwierdziła to w sposób zdecydowany, a druga połowa uważała podobnie, ale z nieco mniejszym przekonaniem.

Ponieważ doskonalenie nauczycieli prowadzone jest z myślą o właściwej, adekwatnej do potrzeb rynku pracy edukacji uczniów szkół zawodowych, to zapytaliśmy opiekunów praktyk, tak jak wcześniej nauczycieli, czy wiedza, umiejętności i materiały uzyskane przez nauczycieli podczas praktyk będą przydatne i możliwe do wykorzystania w pracy edukacyjnej z uczniami. Wszyscy opiekunowie stwierdzili taką przydatność. Z tych 100% respondentów 40% było co do tego bardzo przekonana, a 60% dostrzegało taki pozytywny związek w nieco łagodniejszej formie.

C. Ocena konstrukcji i zaplanowanych zadań programu praktyk / staży

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Co Pan/i sądzi na temat czasu trwania i programu praktyki/stażu:

Liczba 10 dni praktyk: za dużo w sam raz za mało

Program jest: zbyt przeładowany odpowiedni za mało nasycony

Poziom zajęć na praktyce był za wysoki odpowiedni za niski

*Czy, Pana/i zdaniem, istnieją elementy, o jakie powinien być rozszerzony program praktyk?

nie tak (napisz, co?)

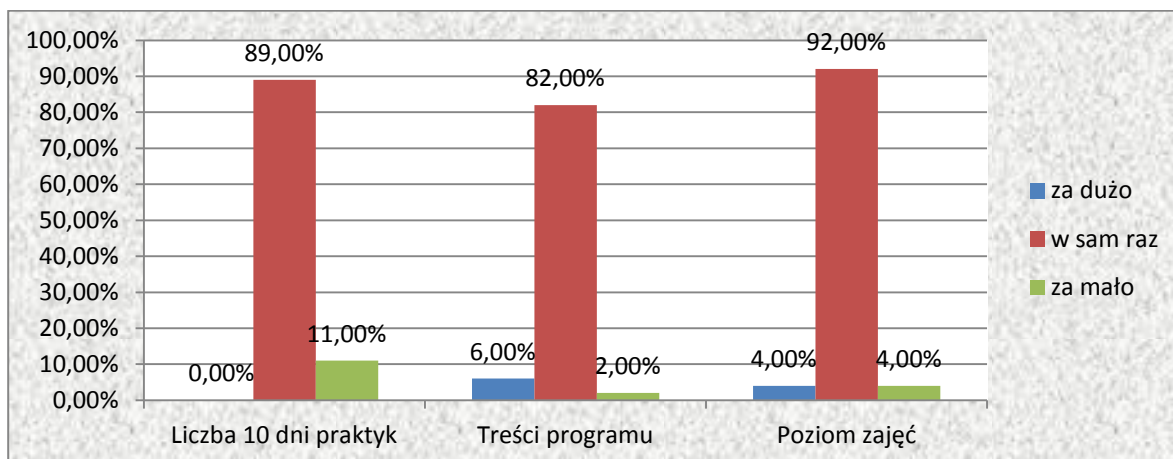
.....

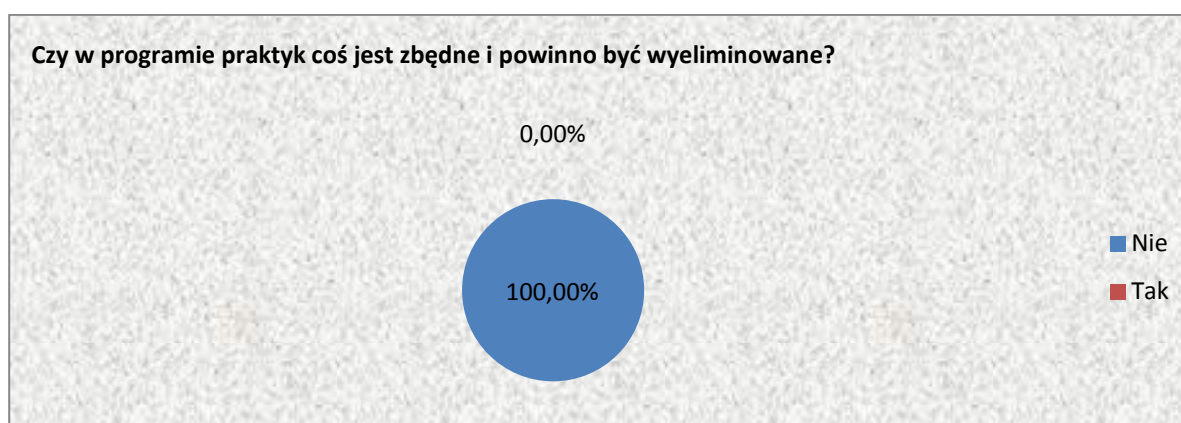
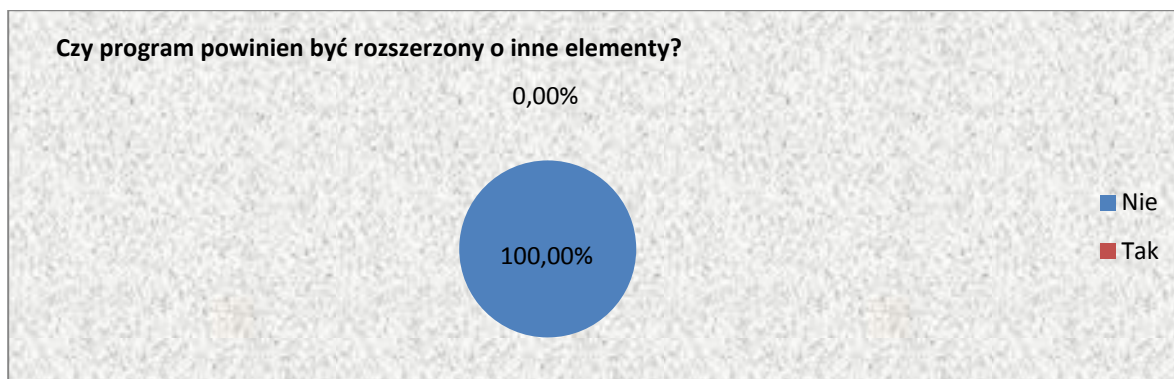
*Czy, Pana/i zdaniem, w programie praktyk coś jest zbędne i powinno być wyeliminowane?

nie tak (napisz, co?)

.....

Wyniki badań

Wnioski z badań

Program praktyk w swej konstrukcji i zawartości zyskał uznanie i akceptację niemal wszystkich odbywających praktyki nauczycieli. Dotyczy to wszystkich trzech badanych aspektów: czasu trwania, treści i poziomu. Dla prawie wszystkich przyjęte w programie rozwiązania, zastosowane parametry, były „w sam raz”. Dla pojedynczych osób było tego nieco za dużo, lub nieco za mało. Następne pytania były próbą uściślenia stanowiska. Respondenci, zwłaszcza ci, dla których program nie był do końca doskonały, mieli możliwość dookreślenia, czego w programie brakuje, lub co jest w nim zbędne. Nikt z badanych nie wskazał na takie elementy.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec opiekunów nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Czy uważa Pan/i, że program praktyk / staży napisany jest w sposób czytelny, zrozumiały, a treści zadań jasno precyzują zakres zaplanowanych do wykonania czynności, zadań, poleceń?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

*Co Pan/i sądzi na temat czasu trwania i programu praktyki/stażu:

Liczba 10 dni praktyk: za dużo w sam raz za mało

Program jest: zbyt przetładowany odpowiedni za mało nasycony

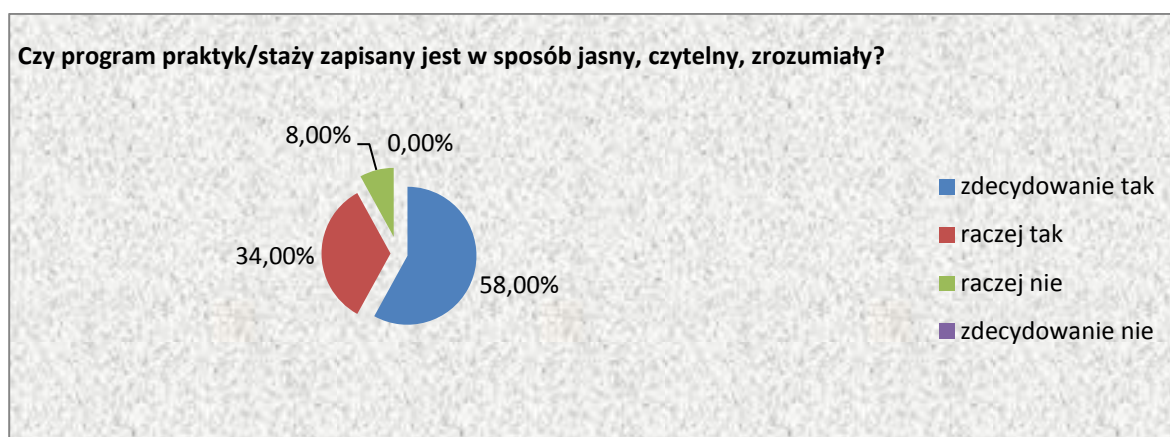
*Czy, Pana/i zdaniem, w programie praktyk czegoś brakuje, co należałoby uwzględnić w przyszłości?

nie tak (napisz, co?)

*Czy, Pana/i zdaniem, w programie praktyk coś jest zbędne i powinno być wyeliminowane?

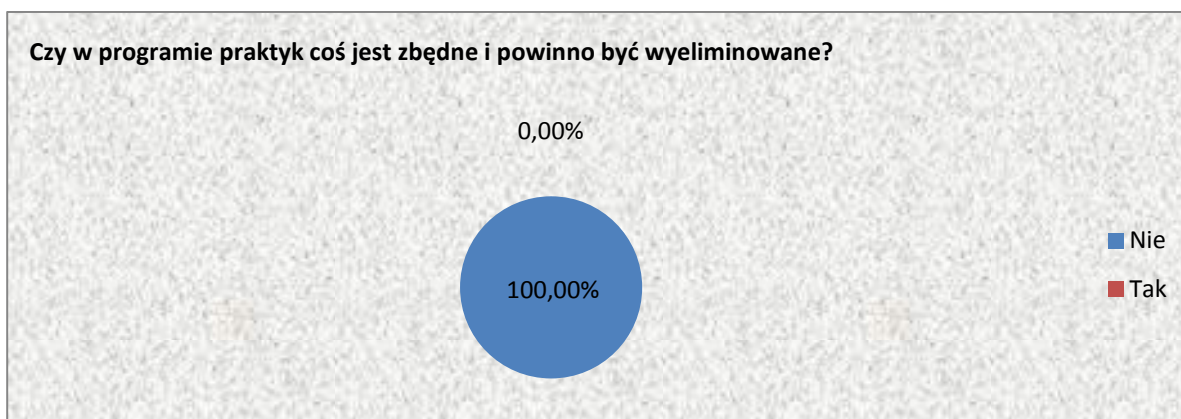
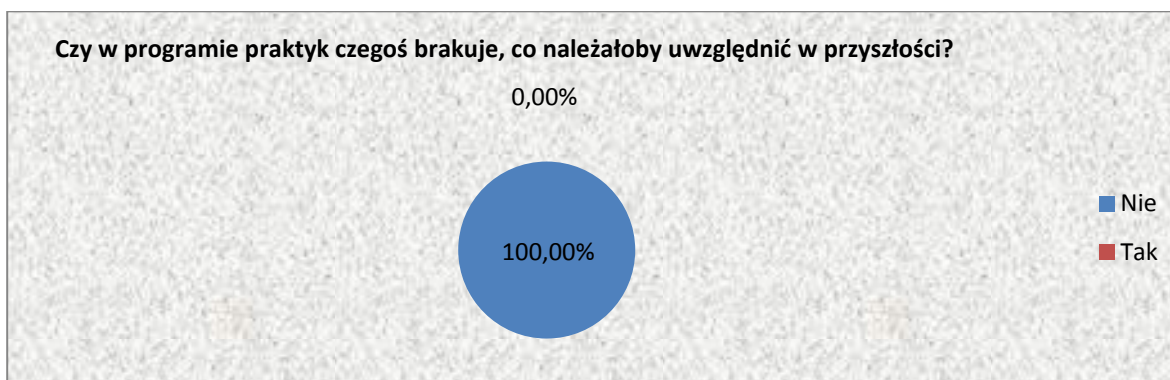
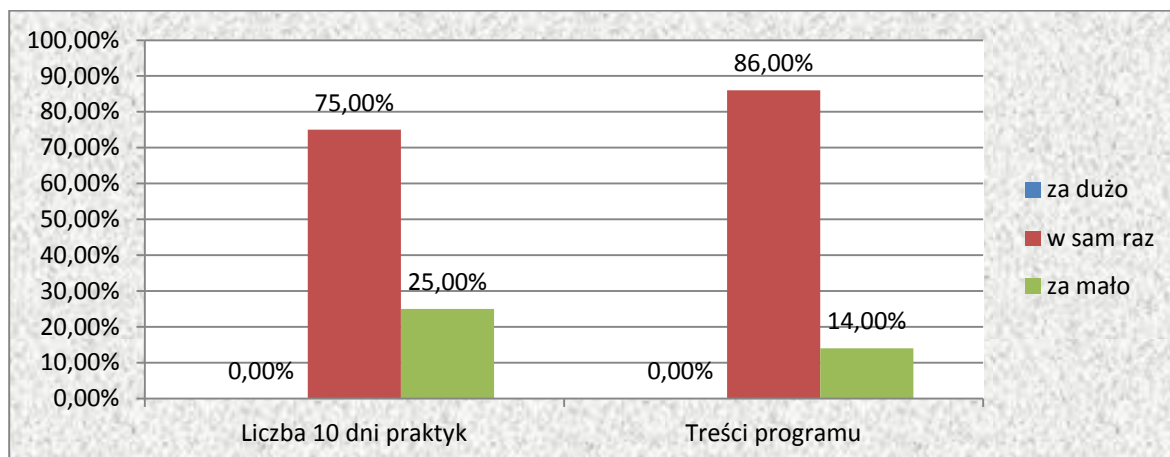
nie tak (napisz, co?)

Wyniki badań

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wnioski z badań

Oceny konstrukcji programu, jego zawartości dokonali także opiekunowie praktyk. Tak, jak w przypadku nauczycieli nie było żadnych konkretnych propozycji zmian w programie, poprzez wyeliminowanie jakichś elementów programu, lub jego uzupełnienie o nowe elementy.

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Inaczej niż u nauczycieli aż blisko ¼ opiekunów uważało, że czas 10 dni dla praktyki to za mało. Sporo osób, bo 14% było przekonanych, że program powinien zawierać więcej treści, aniżeli zawiera. Jednak prośba o uszczegółowienie i propozycje zmian uzupełnień pozostawała bez odpowiedzi. A więc opiekunowie bardziej niż nauczyciele mieli odczucie, że praktyki powinny być czasowo i merytorycznie bardziej obszernie, ale bez określenia o co i w jaki sposób. Taka postawa opiekunów wydaje się być zrozumiała. Opiekunowie jako profesjonalni pracownicy przedsiębiorstwa zdają sobie sprawę, jak bardzo procesy związane z funkcjonowaniem ich firmy są złożone i rozbudowane i że dobre ich poznanie wymaga więcej czasu i zadań. Generalnie jednak uznają realizowany program za odpowiedni dla nauczycieli, którzy nie są specjalistami na określonych stanowiskach i w tym danym przedsiębiorstwie, lecz jedynie edukatorami uczniów szkół zawodowych, przygotowującymi ich do pracy w pewnego typu firmach. Dla prawie wszystkich opiekunów program napisany jest w sposób jasny, czytelny i zrozumiały. Zaledwie 8% uważa, że program nie jest dobrze napisany.

D. Ocena organizacji i przebiegu praktyk / staży dokonana przez nauczycieli oraz opiekunów

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Czy, Pana/i zdaniem, w czasie realizacji praktyk pojawiały się problemy, które wymagały rozwiązania, a nie były rozwiązywane przez organizatorów praktyk?

nie tak (napisz, jakie?)

.....

*Czy w przyszłości realizując podobne praktyki / staże należałoby wprowadzić jakieś zmiany organizacyjne?

nie tak (napisz, jakie?)

.....

*Czy zainteresowany jest Pan/i odbyciem podobnego typu praktyki / stażu w przyszłości?

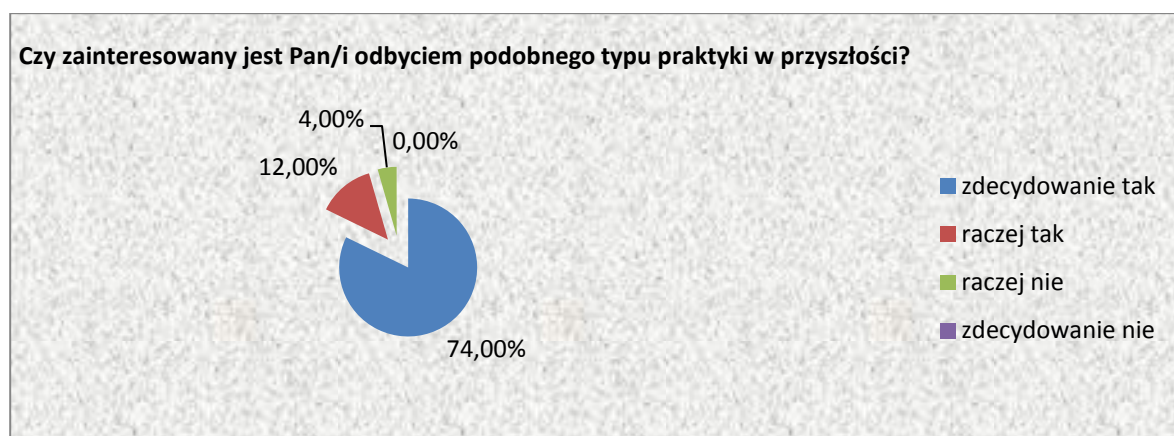
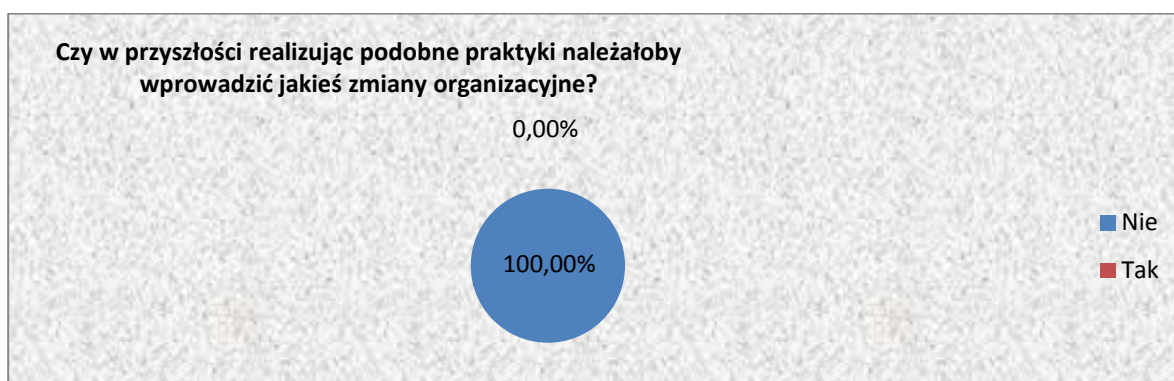
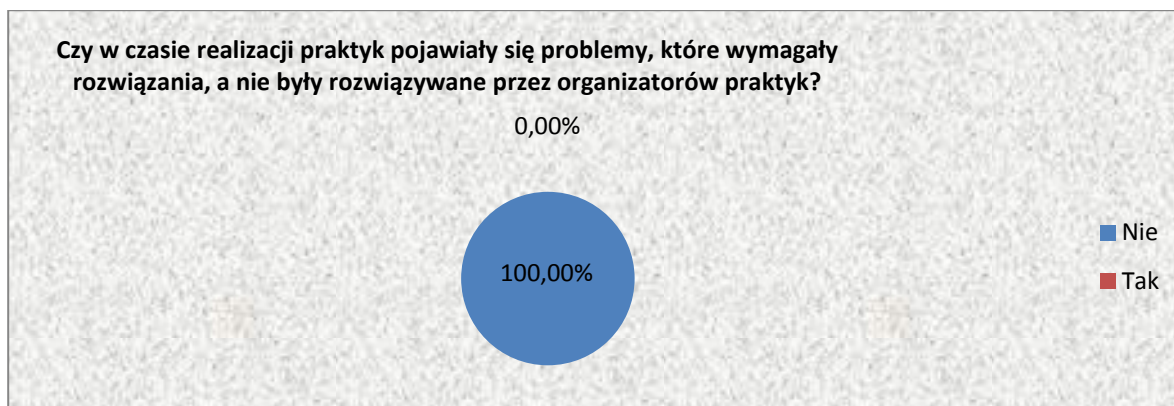
zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

x. Wnioski odbywających praktyki nauczycieli pisane przez nich na koniec praktyki w dzienniczkach praktyk

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki badań

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wnioski z badań

W tej części ewaluacji staraliśmy się rozpoznać, czy w trakcie realizacji projektu pojawiały się nierozwiązywane problemy. Uczestnicy praktyk nie zgłosili takich sytuacji, ani też żadnej propozycji zmian, udoskonaleń w zakresie organizacji. Zapytaliśmy również nauczycieli, czy są zainteresowani odbyciem tego typu praktyk w przyszłości. Wszystkie udzielone odpowiedzi były pozytywne. Prawie wszyscy nauczyciele zadeklarowali chęć udziału w praktykach w przyszłości. Prawie ¾ udzieliło najwyższej oceny („zdecydowanie tak”). 4% odpowiedzi „raczej nie” może obejmować obiektywne przypadki indywidualne. Uzupełnieniem ocen i opinii ilościowych na zestandaryzowane pytania były odpowiedzi jakościowe, czyli wnioski odbywających praktyki nauczycieli pisane przez nich na koniec praktyki w dzienniczkach praktyk.

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec opiekunów nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Czy w przyszłości realizując podobne praktyki / staże należałoby wprowadzić jakieś zmiany organizacyjne?

nie tak (napisz, jakie?)

*Czy, ogólnie rzecz biorąc, jest Pan/i zadowolony/a z faktu bycia opiekunem praktyk / staży?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

*Czy w przyszłości chciał/a/by Pan/i być opiekunem nauczyciela odbywającego praktykę / staż?

zdecydowanie tak raczej tak raczej nie zdecydowanie nie

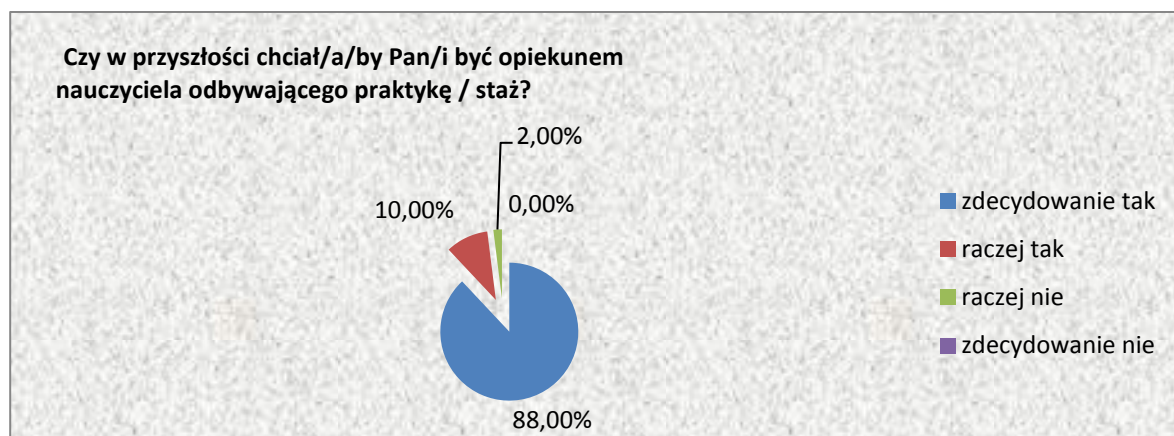
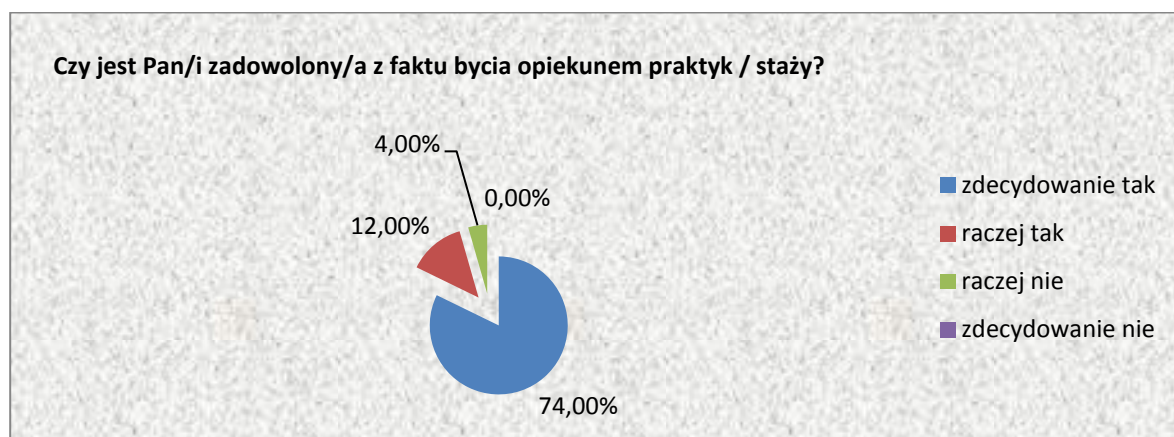
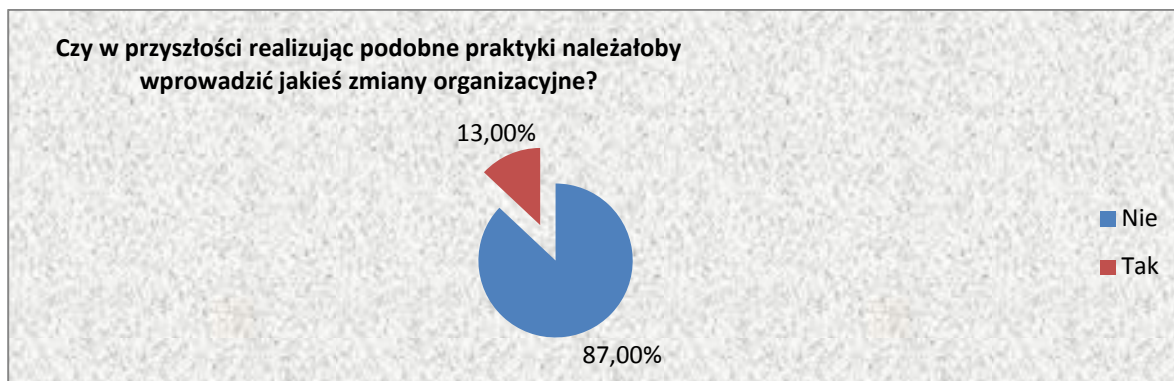
*Prosimy o wpisanie ewentualnych uwag i spostrzeżeń, które mogą, Pana/i zdaniem, przyczynić się do poprawy: organizacji, warunków oraz treści podobnych praktyk/staży

.....

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wyniki badań

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wnioski z badań

Opiekunów praktyk zapytaliśmy również o nowe pomysły związane z organizacją praktyk na przyszłość. Zdecydowana większość (87%) nie widzi potrzeby wprowadzania zmian organizacyjnych odbywania praktyk. Pewna część (13%) dostrzega taką potrzebę. Poproszona jednak o uściślenie, konkretyzację, nie dokonała tego. Nie udzielono odpowiedzi na pytanie, jakich zmian w organizacji praktyk oczekiwaliby opiekunowie praktyk.

Nieomal wszyscy opiekunowie są zadowoleni z faktu bycia opiekunem nauczycieli odbywających praktyki, z czego $\frac{3}{4}$ w stopniu najwyższym. Zdecydowanie niezadowolonych brak, tylko nieliczne jednostki (4%) były w lekkim stopniu niezadowolone z pełnienia roli opiekuna praktyk. Jednocześnie, połowa tych lekko niezadowolonych również w przyszłości chciałoby być opiekunem tego typu praktyk. Opiekunów chętnych do bycia opiekunem również w przyszłości w stosunku do liczby opiekunów zadowolonych z tej roli jest więcej. Można z tego wyciągnąć wniosek, że bycie opiekunem praktyk jest oceniane bardzo pozytywnie. Wszyscy też widzą się w roli opiekunów także w przyszłości.

W ankiecie na koniec poproszono o „wpisanie ewentualnych uwag i spostrzeżeń, które mogą, Pana/i zdaniem, przyczynić się do poprawy: organizacji, warunków oraz treści podobnych praktyk/staży”. Był to sposób na pozyskanie nowych pomysłów, rozwiązań dotyczących praktyk, korygujących lub zamieniających dotychczasowe rozwiązania. Opiekunowie na tak postawione pytanie nie udzielili jakichkolwiek odpowiedzi, a więc nie przedłożyli żadnych nowych pomysłów.

E. Ocena opiekunów dokonana przez odbywających praktyki/staże nauczycieli/instruktorów praktycznej nauki zawodu

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytanie:

*Jak Pan/i ocenia opiekunów nauczycieli odbywających praktykę / staż?

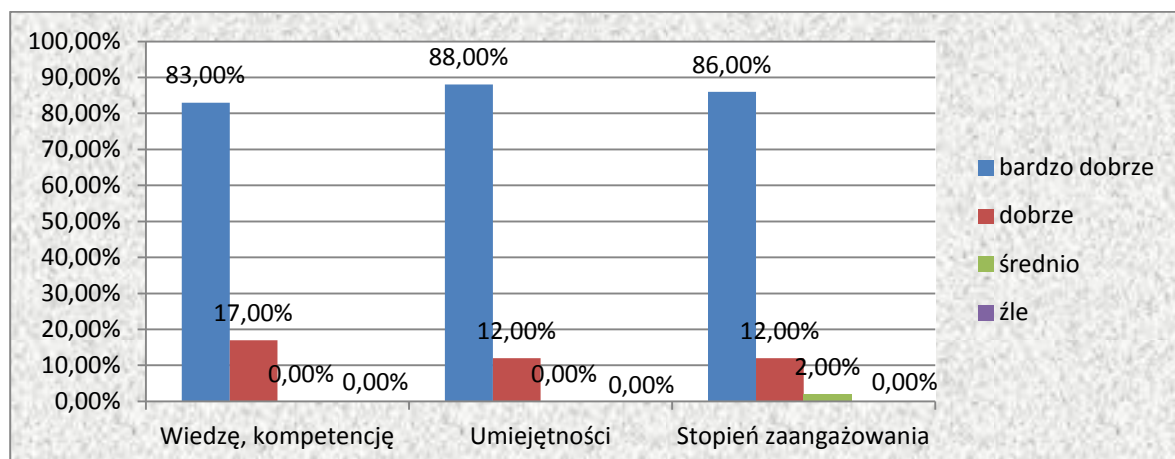
Wiedzę, kompetencje	☐ bardzo dobrze	☐ dobrze	☐ średnio	☐ źle
Umiejętności	☐ bardzo dobrze	☐ dobrze	☐ średnio	☐ źle
Stopień zaangażowania	☐ bardzo dobrze	☐ dobrze	☐ średnio	☐ źle

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

x. Wnioski odbywających praktyki nauczycieli pisane przez nich na koniec praktyki w dzienniczkach praktyk

Wyniki z badań

Wnioski z badań

Nauczyciele odpowiadając na pytanie o swoich opiekunów udzielali bardzo pozytywnych odpowiedzi. Wysoko ocenili opiekunów pod kątem ich zaangażowania, tworzonej atmosfery, a także umiejętności, kompetencji, kwalifikacji.

Podkreślano profesjonalizm i bardzo dobrą organizację praktyk / staży. Zauważali dużą chęć dzielenia się doświadczeniem, które uważali za bardzo bogate. Za ważne uważali to, że nabywana podczas praktyk wiedza i nowe umiejętności będzie przydatna w szkoleniu uczniów. Generalnie współpracę z opiekunami nauczyciele oceniali jako wzorową. Potwierdzeniem bardzo pozytywnych ocen i opinii nauczycieli o swoich opiekunach są bardzo pozytywne wnioski nauczycieli wypisywane przez nich w dzienniczkach praktyk.

F. Ocena nauczycieli odbywających praktyki / staże przez ich opiekunów

Zastosowane narzędzie badawcze

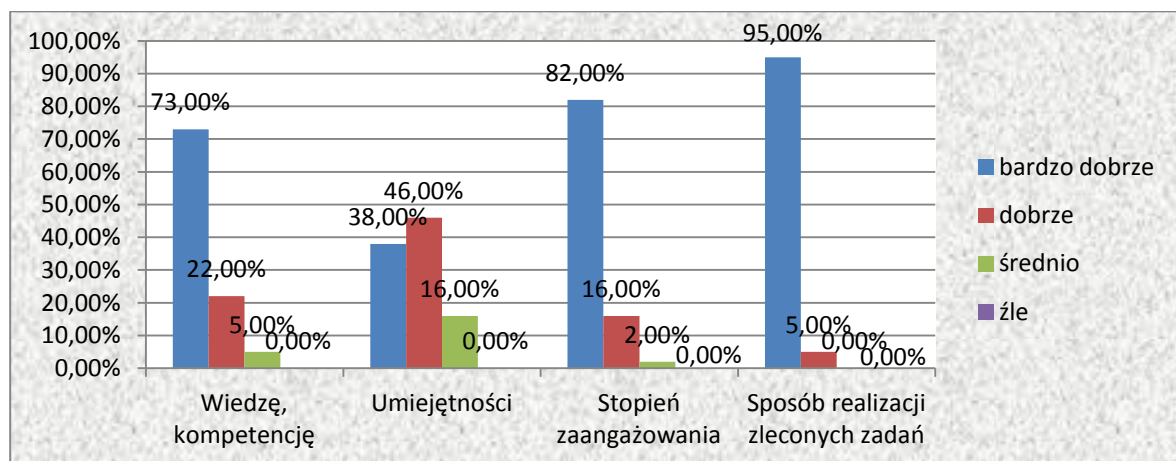
Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec opiekunów nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Jak Pan/i ocenia nauczycieli odbywających praktykę / staż?

Wiedzę, kompetencje	☐	bardzo dobrze	☐	dobrze	☐	średnio	☐	źle
Umiejętności	☐	bardzo dobrze	☐	dobrze	☐	średnio	☐	źle
Stopień zaangażowania	☐	bardzo dobrze	☐	dobrze	☐	średnio	☐	źle
Sposób realizacji zleconych zadań	☐	bardzo dobrze	☐	dobrze	☐	średnio	☐	źle

x. Wnioski opiekunów praktyk pisane przez nich na koniec praktyki w dzienniczkach praktyk nauczycieli

Wyniki badań

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wnioski z badań

Celem zweryfikowania adekwatności praktyk / staży do potrzeb i możliwości odbywających te praktyki / staże nauczycieli poprosiliśmy o ocenę nauczycieli przez ich opiekunów. Pytania do nich kierowane dotyczyły wiedzy, kompetencji, umiejętności, stopnia zaangażowania oraz sposobu realizacji zleconych zadań.

Udzielone przez opiekunów odpowiedzi dają obraz nauczycieli jako osób o dużej wiedzy teoretycznej, lecz znacznie niższych praktycznych umiejętnościach. Co tylko potwierdza sens i uzasadnia przydatność organizowanych praktyk / staży.

Nie potwierdziły się obawy, że nauczyciele będą bierni, lub niechętni wobec nowych doświadczeń zawodowych. Okazało się, że nauczyciele odbywający praktyki / staże podchodzili do nich z wielką pasją i zaangażowaniem. Nie ma pewności, że te cechy są charakterystyczne dla wszystkich nauczycieli kształcących w szkołach zawodowych. Być może do praktyk / staży zrekrutował się pewien typ nauczyciela, otwartego, chętnego i pracowitego. Być może ta część nauczycieli kształcenia zawodowego, która się wzięła udziału w praktykach / stażach charakteryzuje się innymi cechami.

Opiekunowie oprócz odpowiedzi na zestandaryzowane pytania o nauczycieli mieli również możliwość wypowiedzenia się o praktykantach w sposób całkowicie swobodny w ramach podsumowania praktyk / staży w dzienniczkach nauczycieli. W tym miejscu rzeczowo informowali o zakresie praktyk / staży, określając kategorię urządzeń, obszarów z którymi nauczyciele podczas praktyk mieli do czynienia oraz zakres nabytych umiejętności. Wpisy te bardzo często mówiły o wysokim zaangażowaniu w realizację powierzanych zadań (np. „Stażystka sumiennie wykonywała powierzone jej obowiązki.” „Stażystka doskonale radzi sobie z pracą.” „Stażystka sumiennie i z dbałością o każdy szczegół realizowała program praktyk. Z zaangażowaniem wywiązywała się z powierzonych jej zadań.”). Część zapisów to standardowe, krótkie wpisy typu: „bez zastrzeżeń”, „zgodnie z planem” itp.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

G. Proponowane przez nauczycieli oraz ich opiekunów formy współpracy szkół zawodowych z przedsiębiorstwami

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Jaka forma współpracy Pana/i szkoły zawodowej z firmą, w której odbywał Pan/i praktykę / staż, jest możliwa i przydatna dla dobra kształcenia zawodowego uczniów? Proszę napisać:

.....

Wyniki i wnioski z badań

Podawane przez nauczycieli formy współpracy szkoły zawodowej z firmami, jako możliwymi i przydatnymi dla dobra kształcenia zawodowego uczniów sprowadzały się do różnej formy szkoleń i spotkań (np. szkolenia praktyczne w firmie, warsztaty szkoleniowe dla nauczycieli, spotkania w zakładach, kursy doskonalące, wycieczki szkolne do firm, praktyki dla uczniów).

Najczęściej podawane przez nauczycieli formy współpracy szkoły zawodowej z firmami, jako możliwymi i przydatnymi dla dobra kształcenia zawodowego uczniów:

- „szkolenia”
- „szkolenia praktyczne w firmie”
- „okresowe szkolenia w tych firmach”
- „warsztaty”
- „kursy doskonalące”
- „spotkania w zakładach”
- „wycieczki dydaktyczne, praktyki zawodowe”, „wycieczki szkolne do firm”
- „możliwość odbycia praktyk w firmie przez klasy kończące szkołę” , „praktyki dla uczniów w klasach kończących naukę”
- „realizacja szkoleń tematycznych dla młodzieży”
- „możliwość organizowania wycieczek dla grup uczniów do zakładów pracy”
- „warsztaty szkoleniowe dla nauczycieli”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec opiekunów nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Jaka forma współpracy Pana/i firmy ze szkołą zawodową jest możliwa i przydatna dla dobra kształcenia zawodowego? Proszę napisać:

.....

Wyniki i wnioski z badań

Opiekunowie nauczycieli odbywających praktyki / staże jako formy współpracy szkoły zawodowej z firmami, możliwymi i przydatnymi dla dobra kształcenia zawodowego uczniów, wymieniali szkolenia, kursy, spotkania, konferencje, warsztaty, praktyki w zakładzie pracy o określonym profilu – zarówno dla uczniów jak i nauczycieli. Opiekunowie nauczycieli odbywających praktyki jako formy współpracy szkoły zawodowej z firmami, jako możliwymi i przydatnymi dla dobra kształcenia zawodowego uczniów najczęściej podawali:

- „Praktyki nauczycieli zawodu oraz uczniów w zakładzie pracy o określonym profilu w celu dążenia do specjalizacji i poznawania nowych technologii produkcji”
- „Spotkania, konferencje, warsztaty z nowoczesnych technologii”
- „Szkolenia, kursy doskonalące”

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

H. Przełożenie efektów praktyk na lepszą jakość kształcenia zawodowego uczniów

Zastosowane narzędzie badawcze

Problematyka była badana przy pomocy kwestionariusza-ankiety zastosowanego wobec nauczycieli / instruktorów praktycznej nauki zawodu na koniec praktyki / stażu poprzez następujące pytania:

*Prosimy o krótki opis, w jaki sposób Pan/i wykorzystuje nabyte w toku praktyki umiejętności w pracy z uczniami.

.....

Wyniki i wnioski z badań

Nauczyciele potwierdzali wykorzystywanie w pracy z uczniami umiejętności nabytych w toku praktyki / stażu. Stwierdzali, że udział w praktyce / stażu pomógł dostosować umiejętności i wiedzę do standardów panujących w realnych warunkach pracy w obszarze danego zawodu. Poprawiła się ich wiedza o oczekiwaniach pracodawców wobec absolwentów określonych szkół zawodowych. Wskazywali też na fakt lepszego zrozumienia mechanizmów funkcjonowania zakładu pracy. Wszystko to dobrze służyło lepszemu budowaniu właściwych przyszłych korelacji między pracodawcą a absolwentem.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

OPTIMA

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Podsumowanie i rekomendacje

Obecny, końcowy raport z przeprowadzonej ewaluacji realizowanego projektu, tak jak dwa poprzednie, dotyczy tych samych zagadnień, stanowi odpowiedź na te same pytania kluczowe. Kolejna grupa respondentów, nauczycieli odbywających staże / praktyki oraz ich opiekunów, poprzez odpowiedzi na te same pytania informowała organizatorów praktyk / staży, na ile przygotowany na początku projektu program praktyk / staży jest po prostu dobrym programem.

Konsekwentnie, po raz kolejny, program został poddany weryfikującej ocenie tych, których dotyczył. Było to ważne nie tylko dla oceny podjętych w projekcie działań, ale przede wszystkim ze względu na pilotażowy charakter projektu stanowiło podstawę do ustalenia przydatności opracowanego i przetestowanego programu praktyk / staży dla tej kategorii nauczycieli zawodu w innych, następnym, poza tym projektem, realizacjach danego programu.

Ewaluację w tym projekcie zaplanowano z rozbiem na trzy okresy realizacji, ale z zachowaniem tych samych narzędzi. Powstały trzy raporty oparte na tych samych pytaniach badawczych. Umożliwiło to ich wzajemne zestawienie i porównanie wyników zebranych od trzech różnych, dobranych losowo grup beneficjentów bezpośrednich projektu, w trzech różnych okresach.

Uzyskane tym razem wyniki są bardzo zbliżone do wyników z dwóch poprzednich raportów z ewaluacji. Pozwalają na konkluzję, że przygotowane w ramach projektu programy praktyk / staży zostały pozytywnie zweryfikowane i mogą być rekomendowane do wykorzystania w przyszłości przez organizatorów praktyk / staży dla innych nauczycieli tych zawodów, w innych danego typu zakładach pracy, właściwie zapoznając nauczycieli zawodu z realiami zakładów pracy, do których ci nauczyciele szkół zawodowych kształcą uczniów.

Przygotowane w ramach projektu programy praktyk / staży dobrze odpowiadają na potrzeby i możliwości nauczycieli, szkół zawodowych i przedsiębiorstw z danego obszaru zawodowego. Zapewniają dobrą organizację i przebieg tych praktyk / staży oraz odpowiadają na oczekiwania zarówno szkoły, jak i przedsiębiorstw, w interesie ucznia, przyszłego pracownika.

Analiza materiałów projektowych wskazuje, iż cel główny projektu:

Podniesienie kompetencji zawodowych u 305 nauczycieli przedmiotów zawodowych kształcących w 3 branżach – budowlano-sanitarnej, elektro-energetycznej i mechanicznej oraz hotelarstwie w wyniku opracowania we współpracy ze szkołami kształcenia zawodowego i przedsiębiorstwami i pilotażowego wdrożenia programów doskonalenia w formie praktyk/staży w przedsiębiorstwach, a także upowszechnienia tych programów w krajowej sieci szkół zawodowych

został osiągnięty w pełnym stopniu.